KOMPLEKSINIO TERITORIJŲ PLANAVIMO DOKUMENTŲ ĮGYVENTINIMO STEBĖSENOS SISTEMA LIETUVOJE

Ieva Radavičiūtė, Marija Burinskienė

Miestų statybos katedra, Aplinkos inžinerijos fakultetas, Vilniaus Gedimino technikos universitetas,
Saulėtekio al. 11, Vilnius, 10223, Lietuva
E-paštas: ieva.radaviciute@stud.vgtu.lt

Santrauka. Straipsnyje apžvelgiami pasikeitimai teritorijų planavimo sistemoje po 2014 m. teritorijų planavimo reformos. Analizuojama kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų stebėsenos sistema ir reglamentavimas. Stebėsenos sistema susideda iš trijų reikšminių dalių, t.y. priemonių plano, rodiklių metinių reikšmių bei kitos informacijos, kuri įtraukiama planavimo organizatoriaus siūlymu. Straipsnyje analizuojamas priemonių planas, kaip stebėsenos ataskaitos dalis, kuris nustato pagrindinius tikslus, atsakingą instituciją bei terminus tikslams pasiekti. Siekiant įvertinti stebėsenos sistemos efektyvumą analizuojami rodikliai ir vertinamas jų aktualumas sistemai, taip pat rodikliai vertinami pagal mokslinėse publikacijose akcentuojamus požymius. Rodikliai skirtomi į pagrindinius ir pagalbinius pagal tai ar jie yra santykiniai ar absoliutiniai. Taip pat analizuojama ar rodiklių reikšmes tiesiogiai įtakoja teritorijų planavimo dokumentai bei ar yra galimybė informaciją rodikliams vertinti ir analizuoti reikiamu laiko momentu. Apžvelgiama, kokie turėtų būti žingsniai siekiant darnesnio teritorijų vystymo, bei pateikiami pasiūlymai kaip būtų galima tobulinti galiojančią stebėsenos sistemą įtraukiant grafinę teritorijų plėtros stebėseną.

Raktiniai žodžiai: Stebėsena, teritorijų planavimas, rodikliai, rodiklių požymiai, grafinių duomenų analizė, strateginis planavimas.

1. Įvadas

Darnios plėtros ir gyvenimo kokybės gerinimas yra pagrindiniai kompleksinio teritorijų planavimo tikslai. Sparti ekonomikos plėtra, miesto ir kaimiškųjų gyvenviečių atskirtis Lietuvoje, socialinių problemų augimas skatina daugiau dėmesio skirti teritorijų planavimo sistemai, jos įgyvendinimui ir priežiūrai.

2014 m. įvykusi teritorijų planavimo reforma apibrėžė naują, reglamentuotą sistemą. Iki tol nevykdytą teritorijų planavimo dokumentų stebėseną pakeitė pirmieji teritorinės raidos stebėsenos žingsniai. Nauji, Aplinkos ministerijos pradėti, teritorijos bendrojo plano stebėsenos darbai – sukurta specializuota informacinė sistema, nes pripažinta, kad teritorijų planavimas netapo integruoto ir tvaraus šalies, regionų, savivaldybių, miestų ir miestelių, teritorinių bendruomenių vystymosi užtikrinimo įrankiu (LR Aplinkos ministerija, 2012: 3). Viena to priežasčių – nebuvo formuojamos šalies teritorijų raidą perteikiančios fizinių, ekonominių ir socialinių duomenų bazės, kurios yra būtinos vykdant atsakingą planavimą ir jo stebėseną, racionaliai įvertinti pakitusią situaciją.

Nors savivaldybės ir anksčiau buvo įpareigotos stebėti jų teritorijose galiojusių bendrųjų planų sprendinių įgyvendinimą, vis dėlto profesionalių stebėsenos ataskaitų buvo parengta mažai arba jos apėmė tik statistinius duomenis apie teritorijų planavimo dokumentų rengimą ir patvirtinimą. Išsamesnes bendrojo plano sprendinių realizavimo analizes atliko tik Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos miestų savivaldybės, kurios ataskaitas rengdavo savo nuožiūra, nes nebuvo priimta vieninga sitema kaip stebėsena turėtų būti atliekama. Tačiau įsigalėjus naujajai teritorijų planavimo įstatymo (TPĮ) redakcijai (2014), kartu buvo parengtas ir kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų sprendinių įgyvendinimo stebėsenos turinio ir stebėsenos atlikimo tvarkos aprašas. Jis turėtų padėti sureguliuoti valstybės ir savivaldybės lygiu vykdomų bendrųjų planų sprendinių įgyvendinimo stebėsenos darbus ir įtvirtinti platesnį požiūrį į šiuose planuose pateiktų sprendinių poveikį mūsų miesto ir kaimo vietovių raidai.

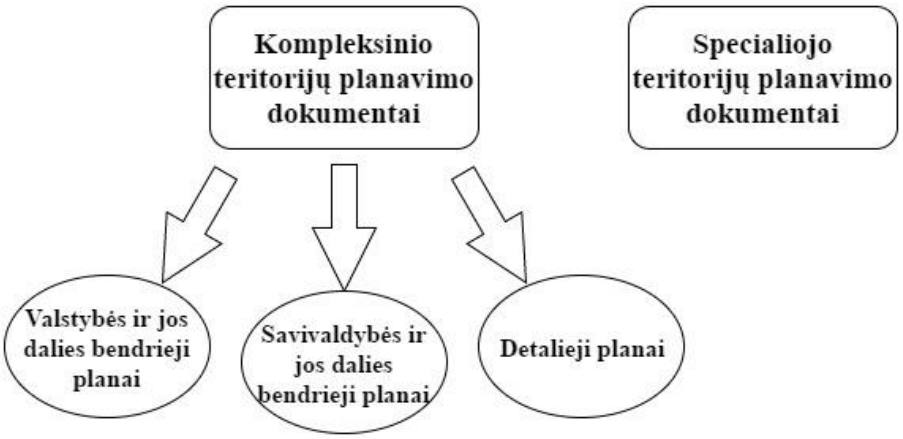
Pagrindinis pasikeitimas, lemiantis iš esmės naują teritorijų planavimo dokumentų stebėseną tai rodiklių sistema. Bet koks skaitine reikšme išreiškiamas dydis, šiuo atveju ir rodikliai, leidžia matuoti ir objektyviau vertinti sistemą. Jei rodikliai parenkami atsakingai, įvertintus jų reikšmę, šiuo atveju teritorijų planavimo sistemai, galima gauti norima rezultatą – įvertinti teritorijų plėtros lygį (Juškevičius, 2005).

2. Teritorijų planavimo sistema Lietuvoje

Iš naujos redakcijos TPĮ matyti, kad norint paspartinti planavimo procesą, padaryti jį skaidresniu ir aiškesniu nuspręsta reformuoti visą TPĮ iš esmės. Naujos redakcijos TPĮ koncepcijoje buvo iškeltas tikslas supaprastinti ir paspartinti teritorijų planavimo procesą bei pakeisti iki 2014 m. sausio 1 d. galiojusį TPĮ, tuo pačiu užtikrinti visų teritorijų planavimo dokumentų sprendinių sistemiškumą, skirtingų planavimo lygmenų dokumentų suderinamumą ir abipusį poveikį, apibrėžti visuomenės interesą teritorijų planavimo srityje, numatyti jo užtikrinimui būtinas priemones, užtikrinti tvarų gamtinės ir antropogeninės aplinkos, visuomenės ir jos gyvenimo bei veiklos sąlygų vystymąsi išsaugant gyvąją gamtą ir vertingą kraštovaizdį. Taip pat matyti, kad įstatymų leidėjas tikėjosi pagerinti teritorijų planavimo procesą, – padaryti jį labiau vientisą ir aiškesnį, operatyviau reaguojantį į vykstančius pokyčius ir mažinti finansines, žmogiškųjų išteklių ir laiko sąnaudas.

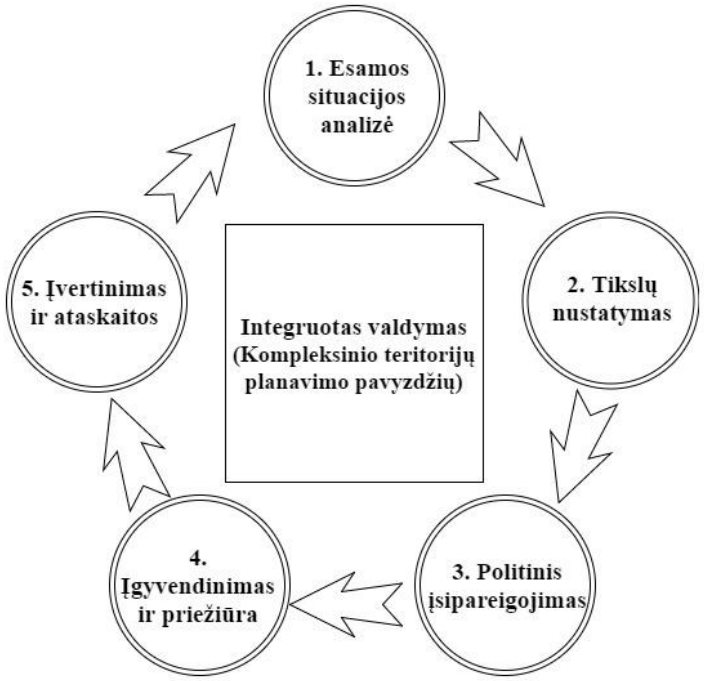
Įgyvendinus naują reformą teritorijų planavimo dokumentų sistemą sudaro dvi rūšys, t.y. kompleksinio ir specialiojo teritoritorijų planavimo dokumentai (1 pav.)

© Ieva Radavičiūtė, Marija Burinskienė 2017

1 pav. Teritorijų planavimo dokumentų rūšys (sudaryta autoriaus pagal Teritorijų planavimo įstatymą, 2014)

Europos sąjungtos (ES) darnaus vystymosi strategijos siūlomame modelyje „Integruotas valdymas: siekiant darnaus savivaldybių ir regonų vystymosi“ planavimas ir uždavinių įgyvendinimas susideda iš penkių pagrindinių žingsnių , kurie kartojami pagal tam tikrą ciklą. Šį modelį galima pritaikyti ir Lietuvos teritorijų planavimo sistemai (2 pav.). Ciklas pradedamas nuo tinkamos esamos situacijos apžvalgos, kuri šiuo atveju atliekama rengiant ir ruošiant bendrąjį planą. Šiame dokumente numatomi ir tolimesni etapai, t.y. nustatomi prioritetiniai tikslai, remiantis esamos situacijos apžvalga. Būtent šiame etape turi būti nustatomi pagrindiniai tikslai, rodikliai bei siektinos jų reikšmės, tam jog vėlesniuose etapuose įgvendinimas ir stebėsena taptų paprasčiau suvokiami. Svarbu nepraleisti politinio įsiparegojimo etapo, t.y. kad savivalda prisiimtų atsakomybę, už bendrojo plano vykdymą ir įgyvendinimą (šiam uždaviniui pasiekti reiktų paminėti, jog savivalda turėtų pasirūpinti strateginio bei priemonių planų parengimu ir derinimu su bendrojo plano uždaviniais). Jei šie žingniai atlikti tinkamai, sumažėja rizika, jog bus susidurta su sunkumais kitame, tikslų įgyvendinimo etape. Šis etapas vykdomas rengiant specialiuosius, detaliuosius, strateginius bei priemonių planus bei išduodant statybų leidimus. Paskutinis sistemos žingsnis – įvertinimas ir ataskaitos parengimas (BP sprendinių stebėsenos ataskaita), kurioje turi būti apžvelgiami proceso pasiekimai ir galimi trūkumai. Programos vertinimas ir ataskaitos parengimas vykdomas tam tikru pasirinktu ciklu, t.y. kompleksinio teritorijų planavimo stebėsenos tvarkos apraše reglamentuota, jog Savivaldybės ir vietovės lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų sprendinių įgyvendinimo stebėsenos ataskaitos rengiamos kas metus ir ne rečiau kaip kas 2 metus viešinamos planavimo organizatoriaus tinklalapyje. Svarbu, jog šioje sistemoje reikalingas stiprus organizacinis valdymas, kad savivalda ir suinteresuota visuomenė veiktų išvien ir siektų bendro tikslo – darnesnio vystymosi.

2 pav. Teritorijų planavimo sistemos schema (sudaryta autoriaus pagal ES integruoto valdymo modelį, 2008)

Remiantis šiuo modeliu, galima daryti prielaidą, jog tinkamai atlikta įvertinimas ir parengta ataskaita, nusprendžia, kaip bus tęsiamas ciklas, šiuo atveju ar BP sprendiniai bus koreguojami, keičiami, ar ciklas tęsis nuo 4 etapo – įgyvendinimo.

© Ieva Radavičiūtė, Marija Burinskienė 2017

3. Kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų stebėsena

Įsigaliojęs kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų sprendinių įgyvendinimo stebėsenos turinio ir stebėsenos atlikimo tvarkos aprašas (Stebėsenos aprašas), sukonkretino stebėsenos ataskaitos turinį, apibrėžė atlikimo tvarką bei įvedė rodiklių stebėsenos sistemą. Indikatorių, kitaip rodiklių, sistemos, kaip planavimo instrumentai, Lietuvoje buvo taikomos retai ir paprastai tai buvo vienkartinio naudojimo, o ne stebėsenos tipo (t.y. tęstinės) sistemos. Juolab, rodiklių sistemos, kaip privalomųjų reikalavimų sistema pirmą kartą taikyta tik Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2011), kurioje taikomas analogiška sistema susidedanti iš rodiklių bei priemonių plano, reikiamies rodikliams pasiekti. Tačiau, šioje strategijoje vadovaujamasi ES nurodytomis siektinomis rodiklių reikšmėmis.

Stebėsenos sistema, susideda iš trijų reikšminių dalių (Kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų stebėsenos tvarkos aprašas, 2011):

- Priemonių plano;
- Rodiklių metinių reikšmių;
- Kitos informacijos, kuri planavimo organizatoriaus nuomone, aktuali teritorijų planavimo dokumento įgyvendinimui.

Ši informacija, pateikiama ataskaitoje, turi užtikrinti tinkamą ir informatyvią teritorijų planavimo dokumentų vertinimą, tačiau pilnaverčių duomenų surinkti sunkiai pavyksta, dėl sistemos stebėsenos trūkumų.

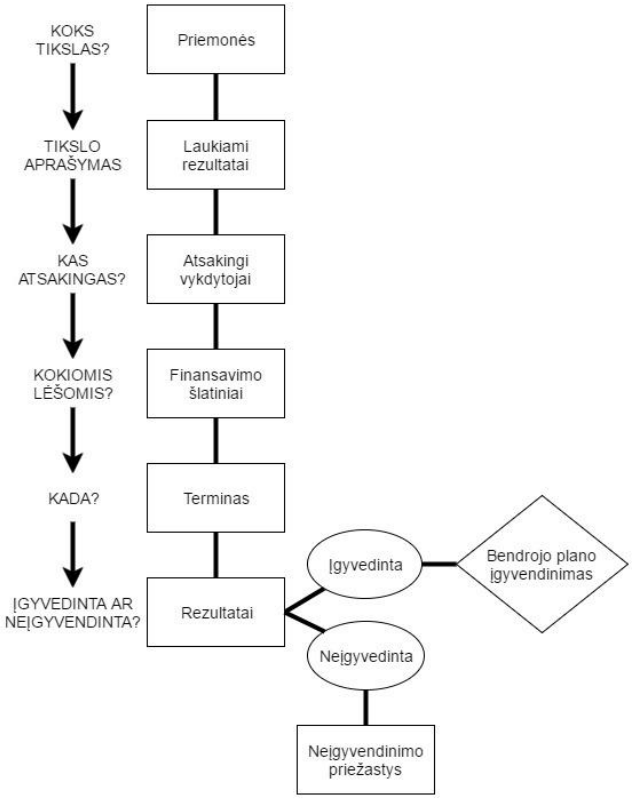
3.1. Priemonių planas, kaip stebėsenos ataskaitos dalis

Efektyvus planavimas – tai procesas, jo pagrindas ne plane, o pačiame procese. Kad planavimas būtų efektyvus jis turi sudaryti tam tikrą sistemą, tam reikia nustatyti:

- Tikslą;
- Atsakingą instituciją;
- Terminą.

Žinant visus šiuos punktus, planavimas įgauna sistemiškumą, apibrėžtumą, nustatomi prioritetai ir priemonių įgyvendinimo eiliškumas.

Teritorijų planavime bei jo stebėsenoje sistemingo planavimo punktus atitinka priemonių planas. Jis, teritorijų planavimo sistemoje, pagal 2 pav. yra ne tik viena iš bendrojo plano sprendinių įgyvendinimo priemonių, tačiau ir sudėtinė stebėsenos ataskaitos dalis. Pagrindinis principas, kuriuo remiantis rengiamas priemonių planas, tai BP tikslų įvardyjimas, laukiamų rezultatų, atsakingų institucijų, finansavimo šaltinių bei terminų nustatymas (3 pav.). Ar šis etapas įgyvendinamas teisingai, ar ataskaitos rezultatai atitiks, BP sprendinius, priklauso ne nuo stebėsenos ataskaitos rengėjų, o nuo priemonių plano rengėjų, nes būtent jie nustato ir išskiria pagrindinius tikslus, terminus ir finansavimo šaltinius. Jeigu šie punktai nustatomi teisingai, ataskaitos rengėjams lieka tik konstatuoti faktą, jog priemonės yra įgyvendintos pagal nustatytus terminus ir yra žengiamas žingsnis link pagrindinio tikslo, BP įgyvendinimo ir darnesnės teritorijų plėtros.

3 pav. Priemonių plano sudėties principinė schema (sudaryta autoriaus pagal Stebėsenos aprašą, 2013)

© Ieva Radavičiūtė, Marija Burinskienė 2017

3.2. Rodiklių svarba stebėsenos sistemoje

Rodiklis, tai dydis, kuris suteikia galimybę laiku pastebėti problemą ar analizuoti būklę. Jo tikslas yra suteikti informaciją kaip veikia sistema, jei pastebima problema, rodiklis leidžia nustatyti kokia kryptimi reikia šią problemą spręsti. Rodiklių sistema, tampa efektyvia ir naudinga tuomet, kai ji tampa miesto, regiono ar šalies problemų ir tikslų išvestine, o pasirinkti rodikliai yra reprezentatyvūs ir puikiai iliustruoja nagrinėjamos sistemos būklę (P. Juškevičius, 2005).

Rodiklių tipai priklauso nuo sistemos, kuriai yra atliekama stebėsena, tipo, tačiau yra tam tikri bruožai, kurie apibrėžia gerą rodiklį, nepriklausomai nuo to, kokia sistema nagrinėjama :

- Efektyvūs rodikliai yra aktualūs; jie nurodo apie sistemą tai, kas yra reikalinga.
- Efektyvūs rodikliai yra suprantami; net ir ne ekspertai, turi juos suprasti.
- Efektyvūs rodikliai turi būti patikimi; informacija, kurią nurodo rodiklis nepalikti vietos interpretacijoms.
- Efektyvūs rodikliai yra pagrįsti pasiekiamais duomenimis; turi būti galimybė rinkti informaciją rodikliams vertinti ir analizuoti reikiamu laiko momentu.

Rodikliai gali būti naudingi kaip pagalbinė informacija įvertinti tam tikroms sąlygoms, kurios negali būti apibrėžiamos skaitine reikšme. Tarkim, sunku išmatuoti gyvenimo kokybę mieste, nes ji apibrėžiama daugybe skirtingų sąlygų, be to žmonės gali turėti skirtingą nuomonę, kas yra svarbiausia, kalbant apie gyvenimo kokybę. Tačiau galima gyvenimo kokybę įvertinti tokiu santykiniu rodikliu kaip „gatvių tinklo tankis“.

Anot J. Becker (2010), rodikliai dažnai parenkami neatsižvelgiant į jų poveikį vienas kitam ir darnaus vystymosi pažangai. Todėl ji siūlo atgalinį susiejimą (angl. backcasting), kai pradedama nuo siekiamo rezultato, tada parengiamas jo įgyvendinimo scenarijus. Tai reiškia, jog ruošiant sistemą, žinant, jog stebėsena ir vertinimas bus atliekami analizuojant rodiklių reikšmes, tikslinga jas nustatyti BP rengimo metu ir būtent BP įgyvendinimo priemonių planuose numatyti, kaip tų reikšmių siekti.

Nuo 2014 m. Įvykusi teritorijų planavimo reforma kardinaliai pakeitė BP stebėsenos sistemos įgyvendinimą, t.y. pradėti kaupti ir stebėsenoje vertinti rodikliai. Šiam tikslui, sukurta inovatyvi Teritorijų planavimo stebėsenos informacinė sistema (TPSIS), turėjusi palengvinti, sukonkretinti bei greičiau ir kokybiškiau valdyti valstybės teritorijų planavimo procesus. Taip pat šioje sistemoje kaupiami ir pateikiami rodikliai, reikalingi kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų įgyvendinimo stebėsenai.

3.3. Rodiklių, naudojamų kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų stebėsenoje, analizė

Remiantis 3.2. skyriuje išskirtuose efektyvių rodiklių apibrėžimuose, išskiriami požymiai, kuriais vadovaujantis galima vertinti rodiklius, naudojamus stebėsenos sistemoje (4 pav.). Norint nusatyti ar rodiklis aktualus nagrinėjamai sistemai, analizuojama ar rodiklio reikšmę gali tiesiogiai įtakoti teritorijų planavimo dokumento sprendiniai. Siekiant nustatyti ar rodikliams vertinti yra galimybė nuolat rinkti informaciją ir analizuoti ją norimu laiko momentu vertinamas rodiklių reikšmių atnaujinimas TPSIS sistemoje, t.y. stebima ar rodiklių duomenys pateikiami kasmet ar bent kas du metus. Kadangi visi rodikliai yra išreiškiami skaitinėmis reikšmėmis, galima daryti prielaidą, jog rodikliai yra paprasti ir lengvai analizuojami, tačiau reiktų pabrėžti, norint jog rodiklis darytų poveikį darnaus vystymosi pažangai, būtų tikslinga visų pirma nustatyi jo reikšmes, o tuomet bandyti pasiekti nustatytą tikslą. Tam rodikliai skirstomi į dvi grupes, t.y. absoliutinius ir santykinius. Absoliutiniai rodikliai, tai rodikliai, kurie dažniausiai naudojami kaip pagalbinė informacija, kuri padeda apibūdinti bendrą būklę ir teritorijos vystymosi situaciją. Siekiant išsamesnės analizės bei informatyvesnės stebėsenos, taip pat norint nustatyti siektinas rodiklių reikšmės, racionaliau naudoti santykinius rodiklius. Tokia praktika siūloma išanalizavus tarptautinės standartizacijos organizacijos pateikiamą standartą ISO 37120:2014, kuriame pateikiami rodikliai miesto paslaugų būklės ir gyvenimo kokybės vertinimui bei stebėsenai, čia rodikliai skirstomi į dvi grupes, tai A grupės rodikliai, kurie visi yra santykiniai rodikliai, kartu su jais pateikiami pagalbiniai rodikliai, kurie gretinami su pagrindiniais rodikliais, tačiau yra skirti atlikti detalesnei analizei. Antroji grupė, tai absoliutiniai rodikliai, kurie apibūdinami kaip „pristatymo rodikliai“ ir yra naudojami informaciniams tikslams.

4 pav. Požymių, pagal kuriuos vertinami rodikliai, schema (sudaryta autoriaus)

Analizuojant stebėsenoje naudojamų rodiklių efektyvumą, vertinami Šilalės rajono teritorijos bendrojo plano stebėsenai naudojamų Teritorijų planavimo stebėsenos informacinėje sistemoje (TPSIS) pateikiamų rodiklių aktualumas, pagal 4 pav. pateiktus požymius. Vertinant analizuoti tik tie rodikliai, kurių skaitinės reikšmės pateiktos TPSIS sistemoje, nes priešingu atveju, rodiklis neturi prasmės, t.y. jo reikšmės gauti neįmanoma. Taigi viso buvo analizuoti 96 rodikliai, kurie skirstyti į 5 grupes

© Ieva Radavičiūtė, Marija Burinskienė 2017

(fiziniai, baziniai, ekonominiai, aplinkosauginiai, socialiniai). Pažymėtina tai, jog rodiklių sudėtis ir skaičius pateikiamas TPSIS sistemoje ir tų pačių savivaldybių teritorijai reglamentuojamų rodiklių sudėtis ir skaičius stebėsenos apraše, nesutampa. Iš pateiktų 81 rodiklių tik 22 rodikliai turėjo atitikmenis stebėsenos apraše (iš viso stebėsenos apraše reglamentuotų rodiklių skaičius savivaldybių teritorijoms – 61). Tai rodo, jog stebėsenos sistema nėra tiksliai ir aiškiai reglamentuota, yra tam tikrų spragų, bei turinys nėra galutinai suformuotas.

Suskirsčius rodiklius pagal požymius, rezultatai pateikiami 1 lentelėje. Tokia rodiklių analizė, leidžia vertinti stebėsenos sistemoje naudojamus rodiklius, jų aktualumą bei stebėsenos sistemos informatyvumą.

1 lentelė. Rodiklių vertinimas pagal požymius (sudaryta autoriaus)

Grupė	Rodiklių skaičius	Absoliutinis rodiklis	Santykinis rodiklis	TP dokumentai įtakoja rodiklio kitimą	Rodiklis nuolat tikslinamas	Atitinka stebėsenos tvarkos aprašą
Baziniai	31	28	3	25	31	6
Ekonominiai	8	7	1	3	3	4
Aplinkosauginiai	6	5	1	3	6	1
Fiziniai	20	16	4	15	19	4
Socialiniai	16	7	9	8	5	7
∑	81	63	18	54	64	22
		78 %	22 %	67 %	79 %*	27 %

* Vertinant rodiklius, analizuoti tik tie rodikliai, kurių reikšmės buvo pateiktos TPSIS sistemoje, didelė dalis sistemoje nurodytų rodiklių reikšmių neturi, t.y. rodikliams pateikti neužtenka duomenų.

Pastebėta, jog santykinių rodiklių, sistemoje pateikiama tik 22 %, o tai yra labai maža dalis, atsižvelgiant į tai, jog tokie rodikliai yra išsamesni bei leidžiantys geriau analizuoti ir vertinti teritorijų plėtros tendencijas. Taip pat pastebėta, jog rodiklių kurių reikšmės būtų nuolat tikslinami yra 79 %, o vertinant tai, jog analizei atlikti buvo parinkti tik tie rodikliai, kurių reikšmės pateikiamos TPSIS sistemoje ir didžioji dalis rodiklių buvo nevertinti būtent dėl informacijos trūkumo, galima teigti, jog rodiklių sistema turi būti tobulinama. Rodiklių, kurių reikšmes tiesiogiai įtakoja teritorijų planavimo dokumentai, sistemoje yra 67 %, šį rezultatą galima vertinti teigiamai, nes didžioji dalis rodiklių yra aktualūs nagrinėjamai sistemai.

4. Grafinės teritorijų plėtros analizės svarba stebėsenai

BP sprendinius sudaro ne tik aprašomoji dalis, su nustatytais tikslais, tačiau ir sprendinių brėžiniai, kurie aiškiai nurodo teritorijos plėtros tendencijas ir apimtis. Tačiau stebėsenos sistemoje sprendinių grafinis vertinimas nereglamentuotas ir neatliekamas, išskyrus atvejus, kai savivaldybės pačios į savo stebėsenos ataskaitas įtraukia tam tikrų erdvinių duomenų analizę.

Įgyvendinus teritorijų planavimo reformą, dar viena inovatyvi naujovė – teritorijų plavimo erdvinių duomenų specifikacija, kurios pagalba kaupiami erdviniai BP sprendinių duomenys. Tai sudaro terpę į stebėsenos ataskaitą įtraukti teritorijų plėtros grafinę analizę. Remiantis tokia analize galima daryti tam tikras išvadas, susijusias su BP sprendinių koregavimu ar keitimu:

- atlikus erdvinių duomenų stebėseną pastebimas esamos situacijos ir BP sprendinių teritorijos plėtrai neatitikimas, tikslinga atlikti BP koregavimą, tam jog būtų pakeistos plėtros kryptis.
- atlikus erdvinių duomenų stebėseną pastebima, jog BP sprendiniai teritorijos plėtrai ir esama situacija sutampa, tačiau sprendiniai nėra iki galo įgyvendinti, BP koregavimas ar keitimas nebūtinas, tačiau tikslinga peržvelgti įgyvendinimo ir priežiūros etapą (2 pav.)
- atlikus erdvinių duomenų stebėseną, pastebimą, jog BP sprendiniai teritorijos plėtrai ir esama situacija sutampa ir sprendiniai iki galo įgyvendinti, tikslinga atlikti BP keitimą.

Tokia grafinių duomenų analizė gali būti atliekama visiems BP grafinės dalies sprendiniams.

5. Išvados

Bendrųjų planų įgyvendinimo stebėsenos reglamentavimas turėjo teigiamų pokyčių sistemai, įvesta rodiklių sistema, reglamentuota ataskaitos sudėtis, tačiau šiuo metu ji nėra išbaigta. Tikslinga detaliau reglamentuoti stebėsenos ataskaitos rengimo principus ir sudėtį. Analizuojant užsienio literatūrą, tarptautinius standartus, nustatyta, jog sistemos vertinimą turi sudaryti dviejų tipų rodikliai, t.y. santykiniai ir absoliutiniai. Santykiniai rodikliai, turi būti stebėsenos ataskaitos pagrindas ir būtent šie rodikliai turi padėti įvertinti TP dokumentų įgyvendinimą, o absoliutiniai rodikliai sudaro išeities duomenis bendrai teritorijos būklės analizei, bei svarbiausiems rodikliams nustatyti. Siekiant tobulinti rodiklius naudojamus sistemoje tikslinga atlikti išsamesnį rodiklių vertinimą kiekvienoje rodiklių grupėje (fiziniai, baziniai, ekonominiai, aplinkosauginiai, socialiniai), taip pat reikia nustatyti racionalų rodiklių skaičių, kuris leistų atlikti išsamų vertinimą bei stebėsenai naudoti tokius rodiklius, kuriems vertinti informacija būtų lengvai pasiekiama ir nuolat atnaujinama. Taip pat siekiant efektyvesnės stebėsenos siūloma taikyti atgalinį susiejimą, nustatant rodiklio reikšmę (siekiamą rezultatą), tuomet rengiant jo įgyvendinimo scenarijus. Tai reiškia, jog ruošiant sistemą, žinant, jog stebėsena ir vertinimas bus atliekami analizuojant rodiklių reikšmes, reikia jas nustatyti BP rengimo metu ir būtent BP įgyvendinimo priemonių planuose numatyti, kokiais metodais šių reikšmių siekti. Įvertinant, kad TP dokumentuose didelę reikšmę vaidina erdviniai duomenys, siūlome į stebėsenos sistemą įtraukti erdvinių duomenų stebėjimą, siekiant nustatyti teritorijų plėtros apimtis ir tendencijas. Grafinių duomenų analizė leistų laiku pastebėti teritorijų plėtros neatitikimus, bei priimti išvadas susijusias su BP keitimu ar koregavimu.

© Ieva Radavičiūtė, Marija Burinskienė 2017

Literatūra

1. Becker, J. (2010). Use of backcasting to integrale indicators with principles of sustainability. *Internation jaurnal of Sustainable Development & World Ecology*, Vol. 17 (3), p. 1–74.
2. *Efektyvių rodiklių charakteristikos* [interaktyvus], (žiūrėta 2016-10-14). Prieiga per interneta: <http://www.sustainablemeasures.com/node/92>.
3. *Integruotas valdymas: siekiant darnaus savivaldybių ir regionų vystymosi* [interaktyvus], (žiūrėta: 2016-12-15). Prieiga per internetą: <https://www.ubc-sustainable.net/library/publication/integrated-management-%E2%80%93-towards-local-and-regional-sustainability>.
4. ISO 37120:2014 "*Sustainable development of communities — Indicators for city services and quality of life*", International Organization for Standardization, 2014.
5. Juškevičius, P. 2005. Gyvenimo kokybė ir darnioji plėtra urbanistikoje, *Urbanistika ir Architektūra* XXIX(4): 174–181.
6. Kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų sprendinių įgyvendinimo stebėsenos turinio ir stebėsenos atlikimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014 m. sausio 7 d. įsakymu Nr. D1-21.
7. LR Aplinkos ministerija. 2012. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo stebėsenos informacinės sistemos parengimo strategija. Užsakovas: Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. Rengėjai: UAB „IO projects", UAB „Hnit-Baltic", 2012-11-16, 127 p.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2011). Nacionalinė darnaus vystymosi strategija. 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160. Lietuvos Respublikos Vyriausybės. 2011 m. Kovo 30 d. nutarimo Nr. 379 redakcija.
9. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2014 m. sausio 2 d. įsakymas Nr. D1-8 „Dėl kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų rengimo taisyklių patvirtinimo" (TAR, 2014, Nr. 12709).
10. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas. (Žin. 2013, Nr. 76-3824).
11. *TPSIS pateikiami rodikliai* [interaktyvus], (žiūrėta: 2016-11-15). Prieiga per internetą: < https://tpsis.am.lt/web/guest/rodikliai>.

© Ieva Radavičiūtė, Marija Burinskienė 2017